

ХРИСТО БОТЕВ - „НА ПРОЩАВАНЕ“

СВЕТЪТ НА РОДНОТО И ЧУЖДОТО В ПОЕМАТА

В поемата „На прощаване“ Христо Ботев изповядва най-съкровените чувства на бунтовника-революционер от времето на националноосвободителните борби. Мъката по родния дом, омразата към поробителите, невъзможността да се живее пълноценно далеч от родината, приемането на борбата като единствен път към свободата са типични състояния за всички борци за свобода. Усетил духа на времето, големият български поет поставя вечни житейски истини чрез интимната изповедност, лиричност и непосредственост на творбата си. Лирическият герой живее в две пространства: на родното - далечно и мечтано, и чуждото - негостоприемно и отблъскващо. Принуден от обстоятелствата да напусне роден дом, бунтовникът се чувства немил-недраг в „таз тежка чужбина“. Само с няколко шрихи поетът очертава враждебността на чуждия свят. Емоционално натовареният епитет „тежка“, определящ пространството на чуждостта, глаголите „да ходим, да се скитаме“, определенията „немили, клети, недраги“ създават усещането за самотност, неприютност, отчужденост. Единствено в началото на стихотворението е създадена представата за чуждия свят. Героят не го приема. Мислите и чувствата му са заети единствено с родното. Родината изпълва изцяло всеки миг от съществуването му. Лирическият герой знае, че ще се завърне, защото извън родината няма истински живот. Знае също, че завръщането означава борба и смърт в името на идеала - народна свобода. Бунтовникът приема тази участ като единствено възможна.

В един драматичен момент от живота си, в навечерието на борбата, лирическият герой се прощава с най-близкия си човек - майката. Уверен е, че тя ще го разбере, подкрепи и ще бъде винаги до него. Първите стихове крият много интимност, задушевност и чистосърдечност:

*Не плачи, майко, не тъжи,
че станах ази хайдутин,
хайдутин, майко, бунтовник
та тебе клета оставих
за първо чедо да жалиш!*

Майката не само е свързана с родното, тя изпълва почти изцяло това пространство. Тя не само е част от родния дом, но и от родината изобщо. Тя е тази, която е възпитала у лирическия герой бунтовния дух и непримиримостта с робството:

*Но кажи какво да правя,
кат ме си, майко, родила,
със сърце мъжко, юнашко...*

Там, от другата страна на Дунава, е всичко, което е скъпо на сърцето на лирическия герой: бащин дом, „лице хубаво“, баща и братя, „майка юнашка“. Огромната болка в душата му е породена от робската участ на народа:

*... сърце, майко, не трае
да гледа турчин, че бесней
над бащино ми огнище...*

Неизказаната мъка по родината е подчертана с трикратната анафора „там“. „Там“ е светът на родното, мисълта за който носи болка, но и силна омраза, желание за мъст и борба. Героят знае, че е поел верния път, от който връщане назад няма. Той е юнак, наследник на хайдутите, смел и сърцат. Нетърпение да се включи в битката за свобода изпълва възгласа:

*ах, утре като премина
през тиха бяла Дунава!*

В годините на Възраждането Дунав е разделителната граница между родно и чуждо, между мечтите на борците за свобода и мизерната действителност. Поискал последна прошка - „ Прости ме и веч прощавай“, бунтовникът поема единствено възможния път:

*Аз вече пушка нарамих
и на глас тичам народен...*

Той ясно осъзнава в името на какво и на кого се води борбата:

*Там аз за мило, за драго,
за теб, за баща, за братя,
за него ще се заловя...*

Всичко това определя точно измеренията на родното. Избрал пътя на борбата, бунтовникът приема смъртта като най-вероятен изход. Той не се колебае в избора си, защото най-силното чувство у него е любовта към родината. Смъртта му ще бъде героична, защото е в името на светъл идеал - свободата на народа. За неговата смърт ще се пеят песни по седейки, ще се предават легенди от уста на уста, защото ще бъде необикновена. Дори представата за смъртта е тясно свързана с родината - с черната земя и високите скали. Уверен е, че ще намери покой в родната земя, но и знае, че борбата иска много жертви, а свободата е скъпа. Ето защо борецът оставя светъл завет към своите братя и идните поколения - да продължат неговото дело, да бъдат верни синове на родината си. Защото родината е най-голямата ценност за всеки човек. Това е изстрадана истина, която Ботев завещава на поколенията българи. Смъртта в името на родината не е напразна. Тя е краят на достойно изживян живот, пример за героизъм и висока нравственост. От тази позиция лирическият герой изисква:

*Дано ми найдет пушката,
пушката, майко, сабята,
и дето срещнат душманин
с куршум да го поздравят,
а пък със сабя помилват.*

Героят оставя своя светъл пример и вярата си, че ще бъде разбран:

*Но туй щат братя да видят
и кога, майко, пораснат,
като брата си ще станат -
силно да любят и мразят...*

Любовта и омразата са полюсни чувства, характерни за цялата Ботева поезия. Те изпълват душата на лирическият герой и са тясно свързани с родното. Тези чувства са не-делими едно от друго, защото силната любов към близки и роден кът поражда и неутолимата омраза към насилниците.

В драматичната изповед на лирическият герой се прокрадва една картина-видение - победното завръщане в родния край. Макар и само блян, тази представа носи най-хубавото и най-светлото от душата на бунтовника - романтизъм, порив към красивото, стремеж към щастие. Победата ще преобрази родното място - то ще бъде изпълнено с цветя: „бръшлян и здравец“, с радост и празнично настроение. В този миг ще настъпи истинското щастие. Ще срещне най-свидните за сърцето - майка и либе:

*И тогаз с венец и китка
ти, майко, ела при мене,
ела ме, майко, прегърни...
А аз ще либе прегърна
с кървава ръка през рамо...*

Мечтаната картина на победата се мярка само за миг в съзнанието на лирическият герой. Такова щастие е невъзможно. Бунтовникът знае, че го чака труден път и

изборът вече е направен: „Дружина тръгва, отива, пътят е страшен, но славен...“ Този страшен и славен път води към смъртта - смъртта в името на идеала, на родината, на бъдещето. Народът ще бъде вечно признателен на бореца за свобода. Това е малкото, което иска за себе си лирическият герой. Този страшен и славен път води към духовното безсмъртие:

*Но...стига ми тази награда -
да каже нявга народът:
умря сиромах за правда,
за правда и за свобода...*

Героизмът и подвигът имат различни измерения. За Ботевия лирически герой те са свързани с родината и свободата. Когато мислим за своята национална принадлежност и търсим своята идентичност, да си припомним, че там, в миналото, е създадена представата за един висш идеал, в името на който е достойно да работиш и да дадеш живота си - РОДИНАТА.